

*Любарська Л.А.,
аспірант кафедри інноваційних
та інформаційних технологій в освіті
ВДПУ імені Михайла Коцюбинського;
Фрицюк В.А.,
професор кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту
ВДПУ імені Михайла Коцюбинського*

ГІБРИДНЕ НАВЧАННЯ: ПОЄДНАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Ключовою тенденцією сучасного освітнього простору є цифровізація освіти. Цифрові технології, такі як штучний інтелект, хмарні сервіси, віртуальна та доповнена реальність, трансформують традиційні підходи до навчання, роблячи освіту більш доступною, гнучкою та індивідуалізованою. Проте, хоча цифрові технології можуть бути ефективним доповненням до процесу здобуття освіти, самі по собі вони не здатні створити стійке освітнє майбутнє (Facer & Selwyn, 2021).

Окрім стрімкого розвитку технологій, світ стикнувся з викликами, спричиненими пандемією COVID-19, а Україна змушена функціонувати в умовах повномасштабного вторгнення. Війна та карантин значно вплинули на освітній процес, змусивши заклади вищої освіти випробовувати нові шляхи забезпечення безперервності навчання в умовах нестабільності, переміщень студентів та викладачів, а також обмеженої інфраструктури. Заклади освіти застосували онлайн-навчання як засіб підтримки надання освітніх послуг. Науково-педагогічні працівники взяли на себе виклик і намагалися впроваджувати в навчально-виховний процес різноманітні сучасні технології та методики, зокрема дистанційне та змішане навчання (blended learning).

Ці форми навчання характеризуються тим, що здобувач вищої освіти не прив'язаний до навчального закладу й не повинен бути присутнім на практичних заняттях чи лекціях. Для участі в навчальному процесі достатньо мати комп'ютер, стабільний інтернет-зв'язок та доступ до посилань, наданих науково-педагогічним працівником. Саме поєднання традиційного

навчання з дистанційним сприяло виникненню змішаного навчання.

Згідно з визначенням О. Святенко, заступниці директора департаменту інституційного аудиту Державної служби якості освіти України, змішане навчання – це навчання, за якого частина пізнавальної діяльності відбувається на занятті під безпосереднім керівництвом викладача, а інша – у самостійній роботі з електронними ресурсами (Святенко, 2022). Виокремлено кілька варіантів такого навчання: поєднання очної форми із дистанційною; поєднання різних форматів навчання у межах одного класу (основне очне навчання із використанням технологій дистанційного навчання та різних форм роботи з електронними ресурсами, онлайн-курсами тощо); поєднання самостійного навчання та співпраці в класі; змішування основного навчального контенту (підручників та навчальних матеріалів) із зовнішніми матеріалами (електронними ресурсами).

Поруч із змішаним навчанням виділяють гібридне навчання. Ці два підходи часто помилково вважають синонімами. Між ними існує значна різниця. У гібридному навчанні (*hybrid learning*) науково-педагогічний працівник надає матеріали здобувачам, причому частина студентів відвідують заняття особисто, а інші приєднуються до класу віртуально з місць, де вони знаходяться. У цьому випадку викладач навчає віддалених і фізично присутніх студентів одночасно, використовуючи такі інструменти, як комп'ютер та програмне забезпечення для відеоконференцій. Змішане навчання (*blended learning*), з іншого боку, поєднує очне викладання з методами онлайн-навчання. Таким чином, здобувачі можуть слухати лекцію в аудиторії, а потім пройти онлайн-тест прямо там або вдома.

Гібридне навчання, яке поєднує традиційні очні методи з елементами дистанційного навчання, стає одним із ключових напрямів трансформації вищої освіти у світовому масштабі. Цей формат навчання, що активно розвивається під впливом цифрових технологій та змін у суспільних потребах, відкриває нові можливості для підвищення якості освіти, забезпечення гнучкості та доступності. У контексті сучасних викликів, таких як глобалізація, цифровізація та пандемії, гібридне навчання стає не лише альтернативою, але й невід'ємною частиною освітньої екосистеми.

Отже, гібридне навчання поєднує два види навчальних середовищ: традиційне навчання та дистанційне з елементами інновацій. Змішане навчання, у свою чергу, поєднує кілька типів навчального контенту, але більше ґрунтується на механічному змішуванні. Саме тому ці два терміни часто плутають і вважають синонімами. Змішане або гібридне навчання спирається на три елементи: дистанційне навчання (Distance Learning), навчання в аудиторії (Face-to-face Learning) та навчання через Інтернет (Online Learning). Питання гібридного навчання є актуальним і ключовим елементом трансформації вищої освіти в умовах глобальних викликів. Згідно з дослідженнями (Шостак, Яблочнікова, 2023), гібридне навчання сприяє підвищенню доступності освіти, індивідуалізації навчального процесу та оптимізації використання ресурсів навчальних закладів. Тому дослідження гібридного навчання в таких умовах має не лише теоретичне значення, але й практичну цінність, оскільки дозволяє визначити оптимальні шляхи інтеграції цифрових технологій у навчальний процес, зберігаючи при цьому його якість та доступність. Це підкреслює необхідність розробки нових підходів до організації навчального процесу, які б враховували як технологічні інновації, так і соціально-економічні реалії сучасності. Важливим аспектом є розгляд гібридного навчання як інструменту, який може забезпечити баланс між традиційними та інноваційними методами навчання, що особливо актуально в умовах динамічних змін у світовій освітній практиці (Voelens et al., 2017).

Гібридне навчання базується на різних підходах які враховують темп, спосіб навчання, кількість залучених студентів. Цей формат дозволяє поєднувати традиційні методи з інноваційними технологіями, що робить його ефективним для сучасних умов. Нижче наведено ключові цілі дослідження: визначити конструкції гібридного навчання та прагматичні принципи, що підтримують ці конструкції; визначити проблеми, з якими стикається гібридне навчання у сфері дистанційного навчання.

Досліджуване нами навчання дає можливість, здобувачам освіти, особисто зустрітися з інструкторами курсу та їхніми колегами, щоб обговорити, поставити запитання та отримати інструкції. Заняття, які викладаються повністю онлайн, очевидно, не передбачають такого фізичного досвіду. Гібридне навчання

поєднує в собі переваги як дистанційного, так і очного навчання. Викладачі відіграють роль фасилітаторів, допомагаючи студентам, коли це необхідно. Згідно з дослідженням Halverson et al. (2012), гібридне навчання поєднує особисті та нолайн-модальності, що робить його ефективним для сучасних умов. Науковці виокремили гібридне навчання як «різноманітну та розширену сферу проектування та дослідження, яка поєднує в собі особисті та онлайн-модальності» (с. 381). Крім того, Qi та Tian (2011) заявили, що гібридне навчання має чотири властивості, зокрема: (1) поєднання колективного та індивідуального навчання, (2) поєднання синхронного навчання та асинхронного навчання, (3) поєднання самотійного та групового навчання та (4) поєднання формального і неформального навчання з точки зору включення та/або встановлення навчання протягом усього життя. У цих чотирьох властивостях гібридне навчання як суміш колективного та індивідуального навчання. З точки зору темпу навчання, такий підхід дозволяє зручний підхід до самотійного навчання, який використовує мультимедійні ресурси, надані через Інтернет, та забезпечує спільне групове навчання з використанням синхронізованих налаштувань (Stanford-Smith, Chiozza, & Edin, 2002). У той час як звичайні освітні програми вимагають присутності учнів в одному місці навчання, гібридне навчання, завдяки об'єднанню інформації та комунікації, змінило структуру навчання із застосуванням інтелектуальної системи навчання та використання інтелектуальних агентів (наприклад, агентів для спільного навчання, агентів веб-інтерфейсу тощо), здатних розпізнавати труднощі та відмінності здобувачів освіти. Anastasiades P., & Retalis S. (2002) зазначили, що в гібридному навчанні: між студентом і викладачем змінюються ролі; педагог є координатором джерел знань, здатним керувати та обробляти темп навчання; вимоги студента до відвідування та екзаменів замінені активною участю в процесах навчання, розвитком індивідуальної навчальної сфери та багатосторонньою або двосторонньою основою оцінювання; та часові рамки процесу навчання змінюються на навчання протягом усього життя. Гібридне навчання скасовує звичайне уявлення про здобуття освіти від початку до кінця, а натомість воно вводить концепцію навчання протягом усього життя, яке можна здобути протягом усього індивідуального життя людини. Як зазначав раніше Spector J. (2008), гібридне навчання є відносно новим у сфері вищої освіти,

хоча цей підхід уже застосовувався в різних відкритих університетах, особливо у Великобританії та Сполучених Штатах Америки у формі електронного навчання. Структура гібридного навчання, створюється установами. Хоча є випадки, коли здобувачам освіти надається можливість налаштувати свої навчальні модулі залежно від курсу та типу освіти, яку вони здобувають.

Концепція гібридного викладання привернула значну увагу в освітньому дискурсі, оскільки вчені намагаються визначити та вдосконалити її впровадження в різноманітних навчальних середовищах. Викладачі, які використовують гібридні педагогічні методики, навмисно включають технологічні інструменти як для покращення навчання студентів, так і для відповіді на широкий спектр уподобань у навчанні. Синхронний і асинхронний режими навчання відрізняються кількома ключовими аспектами. Синхронне навчання передбачає спілкування в реальному часі, тоді як асинхронне навчання дозволяє учасникам спілкуватися у віртуальному середовищі в різний час і з різних місць. Обидва режими використовують різні стратегії, методи та цілі та використовують різні форми взаємодії. Асинхронне середовище пропонує високий ступінь інтерактивності, незважаючи на географічне та часове розділення, що пропонує більшу гнучкість для студентів. Lorenzo-Lledó та ін. (2021) описують гібридне навчання як подвійний спосіб навчання, «де студенти мають можливість відвідувати призначені заняття особисто, а для решти занять вони можуть стежити за запрограмованим вмістом онлайн».

Гібридне навчання стає все більш актуальним у контексті сучасних викликів, з якими стикається система вищої освіти. Воно дозволяє закладам освіти ефективно реагувати на зміни, спричинені глобальними кризами, та забезпечувати безперервність навчального процесу. Однією з головних переваг гібридного навчання є його гнучкість, яка дозволяє враховувати індивідуальні потреби студентів, їхній рівень підготовки, доступ до технічних засобів та інші фактори. Це особливо важливо в умовах, коли частина студентів через обставини (наприклад, переміщення через війну або відсутність стабільного інтернет-зв'язку) не може повноцінно брати участь у традиційному навчанні.

Одним із ключових аспектів гібридного навчання є використання інтерактивних технологій, які забезпечують активну взаємодію між викладачами та студентами. Наприклад, платформи для відеоконференцій (Zoom, Microsoft Teams, Google Meet) дозволяють проводити заняття в реальному часі, де студенти можуть задавати питання, брати участь у дискусіях та отримувати зворотний зв'язок. Крім того, використання систем управління навчанням (LMS), таких як Moodle, Canvas або Google Classroom, дає можливість організувати доступ до навчальних матеріалів, завдань та оцінювання в будь-який час.

Важливим елементом гібридного навчання є також індивідуалізація навчального процесу. Викладачі можуть використовувати аналітичні інструменти для відстеження прогресу студентів, виявлення їхніх слабких сторін та надання персоналізованих рекомендацій. Це дозволяє кожному студенту рухатися власним темпом, що є особливо важливим у умовах різного рівня підготовки та можливостей.

Опрацювавши згадану вище літературу та враховуючи думку С. Фединяка, доцент кафедри прикладної математики можемо зазначити п'ять моделей гібридного навчання:

1. Перша модель Rotation model, це принцип, коли студенти навчаються у групах. Також є індивідуальне спілкування з викладачем. Групи виконують завдання в певних «класах», один з яких дистанційний.

2. Друга модель Flex model. Головним є он-лайн навчання. Студенти працюють в аудиторіях, за кожним закріплений викладач, який допомагає при виконанні завдань.

3.Третя модель A La Carte model. Тільки он-лайн навчання. Студент може працювати як вдома, так і в аудиторії, але спілкування з викладачем відбувається лише он-лайн.

4.Четверта модель Enriched Virtual model. Здійснюється за допомогою класичного та дистанційного навчання. Надається можливість отримати досвід навчання в аудиторії та в он-лайн навчання (Гриниха, 2020).

Моделі гібридного та змішаного навчання важливі для закладів вищої освіти, щоб підтримувати кількість студентів і дозволяти студентам безпечно продовжувати навчання в періоди кризи чи нестабільності. Згідно з опитуванням, проведеним Інститутом міжнародної освіти (ІМО), восени 2020 року майже

дев'ять із десяти вищих навчальних закладів використовували модель змішаного навчання.

Впровадження гібридного навчання у вищих навчальних закладах має низку особливостей, які варто враховувати:

- Інфраструктура. Для успішного впровадження необхідна наявність технічної бази: комп'ютерів, стабільного інтернету, платформ для дистанційного навчання (наприклад, Moodle, Google Classroom, Zoom) та інших цифрових інструментів.

- Підготовка викладачів. Викладачі повинні володіти навичками роботи з цифровими технологіями, щоб ефективно використовувати їх у навчальному процесі. Це може вимагати додаткових тренінгів та підвищення кваліфікації.

- Адаптація навчальних програм. Навчальні програми повинні бути переглянуті та адаптовані для поєднання очних і дистанційних форматів. Це включає розробку нових методик, інтерактивних завдань та оцінювання.

- Мотивація студентів. Гібридне навчання вимагає від студентів самодисципліни та самоорганізації. Важливо забезпечити мотивацію через чіткі цілі, зворотний зв'язок та підтримку.

- Правові та організаційні аспекти. Необхідно враховувати нормативну базу, яка регулює дистанційне навчання, а також розробити внутрішні положення щодо гібридного формату.

З дослідження видно, що цифрові технології є основою гібридного навчання, забезпечуючи його функціонування та ефективність. Серед ключових ролей технологій можна виділити:

- Платформи для навчання. Спеціалізовані платформи (наприклад, Moodle, Canva, Blackboard) дозволяють організовувати курси, завантажувати матеріали, проводити тестування та забезпечувати зворотний зв'язок.

- Відеоконференції. Інструменти, такі як Zoom, Microsoft Teams або Google Meet, дозволяють проводити лекції, семінари та групові обговорення в режимі реального часу.

- Інтерактивні ресурси. Використання мультимедійних матеріалів (відео, аудіо, інтерактивні презентації) робить навчання більш цікавим і ефективним.

- Хмарні технології. Зберігання даних у хмарі дозволяє студентам і викладачам отримувати доступ до навчальних матеріалів з будь-якого пристрою та в будь-який час.

- Штучний інтелект та аналітика. AI може допомагати у персоналізації навчання, аналізувати успішність студентів та пропонувати рекомендації для покращення результатів.

- Віртуальна та доповнена реальність. У деяких дисциплінах ці технології дозволяють створювати імерсивні навчальні середовища.

Ми вважаємо, що гібридне навчання стає важливим інструментом у сучасній вищій освіті, поєднуючи переваги традиційного та дистанційного навчання. Воно вимагає ретельного планування, інвестицій у технології та підготовку викладачів, але при цьому відкриває нові можливості для студентів та навчальних закладів. Гібридне навчання суттєво впливає на організацію освітнього процесу, змінюючи традиційні підходи такі як: *гнучкість* – студенти можуть вибирати час і місце для навчання, що дозволяє краще поєднувати навчання з іншими аспектами життя (робота, сім'я тощо); *індивідуалізація* – гібридний формат дозволяє враховувати індивідуальні потреби студентів, пропонуючи різні шляхи опанування матеріалу; *зворотний зв'язок* – використання цифрових платформ дозволяє швидше отримувати зворотний зв'язок від викладачів, що сприяє покращенню результатів навчання; *ефективність використання ресурсів* – гібридний формат дозволяє зменшити витрати на оренду приміщень та інші операційні витрати, водночас забезпечуючи якісну освіту; *міжнародна співпраця* – цифрові технології дозволяють залучати до навчального процесу викладачів та студентів з інших країн, розширюючи можливості для міжнародної співпраці; *виклики для викладачів* – викладачі повинні адаптуватися до нових умов, що вимагає часу та зусиль, крім того, важливо підтримувати баланс між очними та дистанційними форматами; *соціальний аспект* – гібридне навчання може зменшити кількість особистих контактів між студентами, що може вплинути на формування соціальних зв'язків та комунікативних навичок.

Здійснивши ретельний аналіз літератури ми дослідили існуючі теоретичні підходи та практичний досвід у сфері гібридного навчання. Ми опрацювали ключові концепції, теорій та результатів попередніх досліджень для формування теоретичної бази дослідження та визначили питань, які залишилися недостатньо вивченими, що дає можливість подальшим дослідженням.

З попередніх досліджень, переконуємося що, однією з ключових тенденцій у розвитку гібридного навчання є інтеграція передових цифрових технологій, які трансформують освітній процес. Віртуальна та доповнена реальність (VR/AR), штучний інтелект (AI), машинне навчання (ML) та аналітика даних стають інструментами, що дозволяють створювати персоналізовані навчальні траєкторії, автоматизувати процеси оцінювання та забезпечувати глибокий аналіз успішності студентів. Наприклад, AI-платформи можуть аналізувати поведінку студентів під час навчання, пропонуючи індивідуальні рекомендації щодо покращення результатів. VR/AR технології, у свою чергу, відкривають нові горизонти для імерсивного навчання, особливо у таких дисциплінах, як медицина, інженерія та мистецтво. Крім того, хмарні технології забезпечують зручний доступ до навчальних ресурсів, що робить освіту більш доступною для студентів з різних куточків світу.

Іншою важливою тенденцією є зростання ролі міждисциплінарного підходу та міжнародної співпраці у гібридному навчанні. Цифрові платформи дозволяють університетам об'єднувати зусилля для розробки спільних курсів, проведення віртуальних лекцій та семінарів із залученням провідних експертів з усього світу. Це сприяє не лише обміну знаннями, але й формуванню глобальної освітньої спільноти, де студенти можуть отримувати доступ до найсучасніших досліджень та практик. Крім того, гібридне навчання стимулює розвиток *soft skills*, таких як критичне мислення, комунікація та робота в команді, що є необхідними у сучасному професійному середовищі.

Для успішного впровадження гібридного навчання у вищих навчальних закладах необхідно враховувати низку рекомендацій. По-перше, важливо забезпечити належну технічну інфраструктуру, включаючи стабільний інтернет, комп'ютерне обладнання та спеціалізовані платформи для навчання. По-друге, ключовим елементом є підготовка викладачів, які повинні володіти цифровими компетенціями для ефективного використання технологій у навчальному процесі. Це може включати проведення тренінгів, семінарів та майстер-класів з використання інноваційних інструментів. По-третє, необхідно адаптувати навчальні програми до гібридного формату, розробляючи інтерактивні методиками, які забезпечують активну

участь студентів як у аудиторіях, так і онлайн. Важливо також враховувати потреби студентів, забезпечуючи психологічну підтримку та мотивацію для самостійного навчання.

Майбутні дослідження у сфері гібридного навчання спрямовані на вивчення довгострокового впливу цього формату на успішність студентів, їхні навички та кар'єрні перспективи. Важливим напрямом є аналіз ефективності різних моделей гібридного навчання, зокрема, співвідношення між очними та дистанційними компонентами. Крім того, дослідження можуть бути спрямовані на вивчення впливу гібридного навчання на соціальну взаємодію студентів, формування комунікативних навичок та емоційний стан учасників освітнього процесу. Іншим перспективним напрямом є розробка методів інтеграції штучного інтелекту та аналітики даних для персоналізації навчання та прогнозування результатів. Також варто дослідити можливості використання блокчейн-технологій для забезпечення прозорості та безпеки освітніх процесів.

Ми вважаємо, що у перспективі гібридне навчання може стати основою для створення глобальної освітньої платформи, де студенти з різних країн зможуть отримувати доступ до найкращих освітніх ресурсів та програм. Це відкриє нові можливості для розвитку міжнародної співпраці, обміну знаннями та культурного діалогу. Крім того, гібридне навчання може сприяти формуванню нової моделі освіти, яка поєднує традиційні цінності з інноваційними підходами, забезпечуючи підготовку фахівців, здатних ефективно працювати у цифрову епоху.

Таким чином, перспективи розвитку гібридного навчання пов'язані з інтеграцією передових технологій, адаптацією освітніх програм до нових умов та розширенням можливостей для міжнародної співпраці. Успішне впровадження гібридного навчання вимагає комплексного підходу, який враховує технічні, організаційні та соціальні аспекти. Майбутні дослідження повинні бути спрямовані на вивчення впливу гібридного формату на освітні результати, розробку інноваційних методів навчання та створення ефективних моделей взаємодії між учасниками освітнього процесу, що сприятиме такій формі навчання стати основним форматом освіти майбутнього, забезпечуючи гнучкість, доступність та високу якість навчання для студентів усього світу.

Оскільки за останнє десятиліття гібридні моделі викладання та навчання в університетських курсах швидко розвивалися,

науковці часто стикаються з різними проблемами. Перед вчителями постає багато проблем, пов'язаних із навчанням гібридним способом і розробкою навчальної програми для гібридного навчання. Наприклад, навчальний процес може зіткнутися з безліччю технічних проблем, таких як ненадійне підключення до Інтернету, збої програмного забезпечення та збої апаратного забезпечення, які можуть порушити процес навчання як для студентів, так і для викладачів. Під час гібридного навчання вкрай важливо, щоб усі учасники мали доступ до необхідних технологій, а надання підтримки з технічних питань є важливим. Крім того, ефективне управління часом має вирішальне значення для гібридного навчання, оскільки студенти повинні збалансувати онлайн-заняття та особисті заняття, завдання та самостійне навчання. Інший виклик стосується спілкування та співпраці. У гібридному навчальному середовищі ефективне спілкування та співпраця можуть бути значно складнішими. Узгодження розкладів, обмін ресурсами та співпраця над проектами створюють проблеми як для студентів, так і для викладачів, коли взаємодія розділена на онлайн і особистий формат. Крім того, оцінювання успішності студентів у змішаному середовищі є складним. Вчені повинні адаптувати свої методи оцінювання, щоб інтегрувати як особисті, так і онлайн-компоненти, забезпечуючи цілісність і справедливість процесу оцінювання. З теорії ієрархії потреб А. Маслоу пояснює різноманітну поведінку осіб, які займаються гібридним навчанням у вищій освіті, переважно серед осіб, які займаються дистанційним навчанням. Застосовуючи теорію потреб Маслоу, ця теорія пропонує наступний педагогічний наслідок. Відповідно до запропонованого рівня потреб: (1) з точки зору фізіологічного благополуччя, не повинно бути фізіологічних перешкод (наприклад, голоду, доступності, нечітких шумів тощо), які перешкоджають доступу до навчальних матеріалів; (2) з точки зору потреб безпеки, навчальне середовище має відповідати різноманітним потребам іноземних студентів та/або студентів з обмеженими можливостями і в той же час однолітки та інструктори повинні бути в змозі забезпечити психологічне відчуття безпеки, щоб заохотити участь; (3) з точки зору потреби приналежності, інструктор повинен бути в змозі сприяти відчуттю приналежності серед учнів, особливо в груповому синхронізованому середовищі; (4) з точки зору потреб у повазі,

необхідно сприяти індивідуальному навчанню, щоб сприяти активному та незалежному навчанню; і (5) нарешті, з точки зору самореалізації, учень повинен мати можливість досягти цілеспрямованого процесу навчання. У відповідь на прагматичні наслідки, представлені в моделі Маслоу, Matthews D (1999) назвав переваги дистанційного навчання паралельно згаданим раніше перевагам гібридного навчання, а саме (1) розширення доступу до вищої освіти, (2) можливість гнучкого планування відповідно до вподобань учня, (3) зручність розташування, (4) допомагає зосередити увагу викладача, (5) пропонує менші витрати на дорогу та (6) забезпечує структуровану реакцію мислення. З перерахованих переваг дистанційного навчання, які визначив Matthews (1999), можна помітити, що вони приносять користь лише учню.

У літературі, яку проаналізував Spector (2008), автор виявив значні переваги гібридного навчання, підтверджені емпіричними доказами, що свідчать про ефективність дистанційного навчання; хоча автор також наводить важливі проблеми, з якими стикається впровадження програми у формальній установці програм вищої освіти, такі як (а) економічна ефективність, (б) соціальна присутність учня та (в) задоволеність викладачів. Тим часом, з точки зору ефективності витрат, Matthews (1999) задокументував проблеми з витратами, які все ще застосовуються сьогодні, з точки зору вартості навчальних матеріалів, вартості вступу з точки зору навчання персоналу, вартості для студента, оскільки дистанційне навчання вимагало б цілеспрямованих послуг інструктора, і вартості інвестицій у обладнання. З точки зору учня, дистанційне навчання заперечується стратегіями сприяння почуттю зв'язку та приналежності, які зазвичай присутні в спільне навчання в класі. Гібридне навчання щодо дистанційних курсів ставиться під сумнів з точки зору соціальної присутності або ступеня інтерактивної помітності міжособистісних стосунків.

Незважаючи на численні переваги, гібридне навчання також стикається з низкою викликів. Одним із головних є технічна нерівність серед студентів. Не всі мають доступ до стабільного інтернет-зв'язку, сучасних пристроїв або навичок роботи з цифровими технологіями. Це може призводити до нерівності в отриманні знань та зниження якості освіти. Для подолання цієї проблеми заклади освіти можуть впроваджувати програми підтримки, такі як надання технічних засобів, організація курсів з

цифрової грамотності або створення офлайн-альтернатив для студентів з обмеженим доступом до інтернету.

Іншим викликом є організаційна складність гібридного навчання. Викладачі повинні володіти не лише предметними знаннями, але й навичками роботи з цифровими інструментами, організації онлайн-занять та мотивації студентів у віртуальному середовищі. Для цього необхідно проводити регулярні тренінги та підвищувати кваліфікацію педагогічного складу. Крім того, важливо розробити чіткі методичні рекомендації щодо організації гібридного навчання, які б враховували специфіку різних дисциплін.

Також варто звернути увагу на психологічний аспект гібридного навчання. Відсутність прямого контакту між студентами та викладачами може призводити до відчуття ізоляції та зниження мотивації до навчання. Для подолання цієї проблеми рекомендується впроваджувати інтерактивні методи навчання, такі як групові проекти, дискусії та ігрові елементи, які сприяють активній взаємодії та створенню спільноти.

Скориставшись сайтом «Голос спільноти технологій вищої освіти» <https://surl.li/jjbvzy> можемо розглянути порадами James Rutherford щодо заохочення студентів під час гібридного навчання. На його думку залучення студентів до гібридного навчального середовища вимагає продуманого планування та використання ефективних стратегій. З його досліджень виокремлюємо кілька перспективних методів James Rutherford (2023):

- **Активне навчання.** Включайте заходи, які вимагають активної участі, такі як групові обговорення, спільні проекти та практичні дії. Так, діяльність в Інтернеті може працювати. Це допомагає розширити можливості студентів у процесі навчання.
- **Чіткі очікування.** Необхідно чітко сформулюйте свої очікування щодо участі, завдань і термінів. Це спонукає студентів залишатися зосередженими та залишатися на шляху.
- **Інтерактивна технологія.** Важливо використовувати інтерактивні технології, такі як онлайн-дошки обговорень, відеоконференції та онлайн-опитування, щоб сприяти взаємодії та співпраці.
- **Зворотній зв'язок.** Варто регулярно надсилати відгуки про прогрес студентів і пропонувати студентам можливість

поміркувати над власним навчанням. Це заохочує студентів залишатися мотивованими та інвестувати в процес навчання.

- Персоналізація. Обов'язково, персоналізувати навчання, пропонуючи вибір у завданнях і оцінюваннях і дозволяючи студентам досліджувати цікаві теми.

- Підтримка. Потрібно пропонувати підтримку через години роботи, онлайн-форуми та індивідуальні відгуки. Здобувачі освіти повинні відчувати зв'язок і підтримку в навчанні, особливо з огляду на їхній досвід під час пандемії COVID-19.

- Чітка комунікація. Не варто забувати часто та чітко спілкуватися зі студентами, надаючи оновлення щодо змісту курсу, очікувань та змін.

Гібридне навчання має значний потенціал для подальшого розвитку у закладах вищої освіти. Однією з перспективних тенденцій є інтеграція штучного інтелекту (ШІ) у навчальний процес. ШІ може допомогти автоматизувати рутинні завдання, такі як перевірка завдань, аналіз успішності студентів та надання персоналізованих рекомендацій. Це дозволить викладачам зосередитися на творчих аспектах викладання та індивідуальній роботі зі студентами.

Крім того, розвиток віртуальної та доповненої реальності (VR/AR) відкриває нові можливості для гібридного навчання. Наприклад, студенти медичних спеціальностей можуть використовувати VR для проведення віртуальних операцій, а студенти інженерних спеціальностей – для моделювання складних технічних процесів. Це дозволяє значно підвищити рівень практичної підготовки студентів, навіть у умовах обмеженої інфраструктури.

Важливим напрямком розвитку є також міжнародна співпраця у сфері гібридного навчання. Обмін досвідом, спільні освітні програми та використання міжнародних платформ для онлайн-навчання дозволяють студентам отримувати доступ до знань та ресурсів світового рівня. Це особливо актуально для України, яка прагне інтегруватися у європейський та світовий освітній простір.

Сучасне робоче середовище, що постійно еволюціонує під впливом цифрових технологій та глобальних змін, вимагає від випускників нових креативних навичок, які виходять за межі традиційних академічних знань. Дослідження Elisabetta Lando (2023) та Travis Bogard (2021) підкреслюють, що гібридне навчання, яке поєднує очні та дистанційні формати, може стати

потужним інструментом для розвитку таких навичок, підготовляючи студентів до викликів сучасного ринку праці.

Однією з ключових компетенцій, яку розвиває гібридне навчання, є цифрова грамотність. У світі, де цифрові технології проникають у всі сфери життя, випускники повинні вільно володіти такими інструментами, як платформи для відеоконференцій (наприклад, Zoom, Microsoft Teams), онлайн-сервіси для співпраці (Google Workspace, Trello) та програмне забезпечення для управління проектами (Asana, Jira). Гібридне навчання, яке передбачає активне використання цифрових ресурсів, дозволяє студентам освоїти ці інструменти ще під час навчання, що робить їх більш конкурентноздатними на ринку праці.

Крім того, гібридне навчання формує навички віддаленої роботи, які стають все більш актуальними у світі, де гібридні та дистанційні формати праці набувають популярності. Студенти, які навчаються в гібридному режимі, розвивають здатність працювати самостійно, ефективно керувати своїм часом та організовувати робочий процес у віртуальному середовищі. Ці навички є незамінними для професіоналів, які працюють у глобальних командах або виконують завдання в умовах гнучкого графіку.

Важливим аспектом гібридного навчання є також розвиток стійкості та адаптивності. Випускники, які отримали досвід навчання в умовах, що постійно змінюються (наприклад, під час пандемії COVID-19), швидко адаптуються до нових обставин, справлятися зі стресом та невизначеністю. Ці якості стають особливо важливими у світі, де технологічні інновації та глобальні кризи змінюють правила гри на ринку праці.

Гібридне навчання також сприяє розвитку міжособистісних навичок, які залишаються критично важливими навіть у цифрову епоху. Емпатія, здатність до ефективного спілкування та навички співпраці віртуально та очно стають невід'ємною частиною професійного успіху. Гібридний формат навчання, який передбачає як онлайн-взаємодію, так і особисті контакти, допомагає студентам розвивати ці якості, готуючи їх до роботи в різноманітних командах.

Окремо варто відзначити роль гібридного навчання у формуванні критичного мислення та вміння вирішувати проблеми. У світі, де штучний інтелект та автоматизація

змінюють характер робочих місць, здатність аналізувати інформацію, приймати обґрунтовані рішення та знаходити нестандартні підходи до вирішення завдань стає ключовою. Гібридне навчання, яке часто передбачає роботу з великими обсягами даних, використання інноваційних інструментів та вирішення комплексних завдань, допомагає студентам розвивати ці навички.

Таким чином, гібридне навчання не лише забезпечує студентам доступ до знань, але й формує новий набір навичок, які стають необхідними для успіху у сучасному професійному середовищі. Цифрова грамотність, навички віддаленої роботи, стійкість, адаптивність, міжособистісні навички та критичне мислення – все це складові успіху випускників у світі, де гібридні формати навчання та роботи стають новою нормою. Дослідження Elisabetta Lando та Travis Bogard підкреслюють, що гібридне навчання є не лише відповіддю на виклики сьогодення, але й інструментом для підготовки майбутніх фахівців до вимог завтрашнього дня.

Отже, можемо зробити висновок. Гібридне навчання дозволяє гнучкий підхід до навчального процесу, який виконується студентом, викладачем та залученими експертами або установою. Виходячи з чотирьох визначених конструктів, ключовою особливістю гібридного навчання є те, що його можна регулювати відповідно до потреб учня, курсу та інших важливих показників, таких як темп, час і простір. На відміну від традиційного підходу до навчання, гібридне навчання може запропонувати низку можливостей для людей, які обмежені часом і простором. Гібридне навчання також було визнано концептуально ефективним і застосовним у різних формах підходів до спільного навчання в міждисциплінарних, інституційних зв'язках і в неформальних умовах. На жаль, незважаючи на переваги гібридного навчання, було виявлено, що цей підхід менш прийнятний провайдерами через недоліки з точки зору застосовності, інтеграції та соціальних наслідків для учнів, а також обмеження вартості.

Гібридне навчання стає невід'ємною частиною сучасної системи вищої освіти, дозволяючи закладам освіти ефективно адаптуватися до глобальних викликів та забезпечувати якісну підготовку студентів. Воно поєднує переваги традиційного та інноваційного навчання, забезпечуючи гнучкість, доступність та індивідуалізацію навчального процесу. Проте для успішного

впровадження гібридного навчання необхідно враховувати технічні, організаційні та психологічні аспекти, а також постійно вдосконалювати методи та інструменти навчання.

У майбутньому гібридне навчання має потенціал стати основним форматом освіти, який поєднує найкращі практики традиційного та цифрового навчання. Для цього важливо продовжувати дослідження, розробляти нові підходи та впроваджувати інноваційні технології, які забезпечать якісну освіту для всіх студентів, незалежно від їхніх обставин.

Завдання дослідження включають: по-перше, аналіз теоретичних основ гібридного навчання та його місця в сучасній освітній парадигмі; по-друге, вивчення досвіду впровадження гібридного навчання у вищих навчальних закладах; по-третє, оцінку впливу гібридного формату на академічну успішність студентів та професійну діяльність викладачів; по-четверте, виявлення проблем та перспектив розвитку гібридного навчання в умовах цифрової трансформації освіти. Виконання цих завдань дозволить отримати комплексне уявлення про сучасний стан та майбутні напрями розвитку гібридного навчання.

Facer, K., & Selwyn, N. (2021). Digital Technology and the Futures of Education: Towards 'Non-Stupid' Optimism. Unesco. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377071>

Святенко, О. Змішане навчання: як організувати якісний освітній процес в умовах війни. *Державна служба якості освіти України*. ULR: <https://sqe.gov.ua/zmishane-navchannya-yak-organizuvati-yaki/> (дата звернення 05.02.2025).

Шостак, У., Яблочнікова, В., & Ясенчук, Ю. (2023). Змішане та гібридне навчання у закладах вищої освіти. *Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ»*, (May 26, 2023; Boston, USA), 277–283. <https://doi.org/10.36074/logos-26.05.2023.082>.

Boelens, R., De Wever, B., & Voet, M. (2017). Four key challenges to the design of blended learning: A systematic literature review. *Educational Research Review*, 22, 1-18. doi:<https://doi.org/10.1016/j.edurev.2017.06.001>

Halverson, L. R., Graham, C. R., Spring, K. J. & Drysdale, J. S. (2012). *An analysis of high impact scholarship and publication trends in blended learning. Distance Education*, (33)3, 381-413.

Qi L., & Tian A. (2011). Design and Application of Hybrid Learning Platform Based on Joomla. In M. Zhou, & H. Tan (Eds.), *Advances in Computer Science and Education Applications*. 549-556.

Stanford-Smith B., Chiozza E., & Edin M. (2002). *Challenges and achievements in E-business and E-work*. Chicago: IOS Press.

Anastasiades, P. S., & Retalis, S. (2002). The Educational Process in the Emerging Society: Conditions for the reversal of the linear model of education and the development of an open type hybrid learning environment. *CSS Journal*, 10(1), 1-7. Retrieved from from <https://salolj.com/5Dcf340>.

Lorenzo-Lledó, A., Lledó, A., Gilabert-Cerdá, A., Lorenzo, G. The pedagogical model of hybrid teaching: Difficulties of university students in the context of COVID-19. *Eur. J. Investig. Health Psychol. Educ.* 2021, 11, 1320–1332.

Гриниха, А. Що таке гібридний формат навчання і як це працює на факультеті прикладних наук УКУ. Український католицький університет. Новини. 29.11.2020. URL: <https://ucu.edu.ua/news/shho-take-gibrydnyj-format-navchannya-yak-tse-pratsyuye-na-fakulteti-prykladnyh-nauk-uku/>

Matthews, D. (1999). The origins of distance education and its use in the United States. *T.H.E. Journal*, 27 (2), 54-66.

Spector, J. M. (2008). *Handbook of research on educational communications and technology*. London: Taylor & Francis Press.

Elisabetta, L., Digital Literacy Skills and Online Student Groups: Learning at City, Learning at City (blog), February 2, 2023.

Travis, B., 7 Tips for Successfully Managing a Hybrid Work Environment: Succeeding at Hybrid Is Thinking Distributed, *Medium*, April 21, 2021.